

בבא קמא דף מא – שור שהרג אדם, איסורו בהנאה

מושגים:

1. כופר –
שור מועד שנגח והרג אדם השור נסקל ובעליו משלם כופר, כמו שאמר הכתוב 'אם כופר יושת עליו ונתן פדיון נפשו ככל אשר יושת עליו'.
2. אמדוהו לשלושה בני אדם –
רבה הסביר ששור שהרג אדם יכול להיות מועד ולא הרגו אותו כבר בפעם הראשונה, כש'אמדוהו לשלושה בני אדם' כלומר, הוא רדף אחרי שלושה בני"א ומעריכים שאם הם לא היו בורחים הוא היה הורג אותם.
3. סיכן לשלושה בני אדם –
רב אשי הסביר ששור שהרג אדם יכול להיות מועד ולא הרגו אותו כבר בפעם הראשונה, כששור תם 'סיכן שלושה בני"א', כלומר הוא פגע בשניים והם לא מתו עד שהוא פגע גם בשלישי וככה שור תם שהרג יכול להפוך למועד.
4. טריפה –
אדם או בהמה שמחמת מחלה או חבלה עומדים למות, שור שהרג אדם שמוגדר כטריפה לא נסקל, משום שהאדם הטריפה נחשב כבר כמת.
5. שהוזמו זוממי זוממין –
רב אחא בריה דרב איקא הסביר ששור שהרג אדם יכול להיות מועד כש'שהוזמו זוממי זוממין', כלומר לא קיבלנו את העדות על שתי הנגיחות הראשונות, כי העדים שלהם הוזמו. ואז ביחד עם הנגיחה השלישית הזימו את העדים המזימים, ובבת אחת התקבלו שלושת העדויות.
6. לייעודי תורא או לייעודי גברא –
אם הדרישה להפוך שור למועד, היא 'לייעודי תורא', כוונתה לגלות שהשור מועד לנגיחה. אבל אם הדרישה היא 'לייעודי גברא' פירושה שהעדות נועדה להתריע לבעלים שלו שישמור על השור שלא ייגח, במקרה כזה צריך לאפשר לבעלים זמן בין עדות לעדות לשמור על השור, ולהבטיח שהוא לא ייגח פעם נוספת. ולא ניתן לקבל עדויות בבת אחת.

שאלות:

1. השור התם של אביעד נגח והרג אדם, האם סוקלים את השור?
המשנה אומרת שגם שור תם שהרג אדם ואפילו תינוק או תינוקת נהרג, התורה אמרה בשור תם 'סוקל יסקל השור'. ההבדל בין שור תם למועד הוא שהמועד משלם גם {כופר}.
- הגמ' שואלת כיצד ייתכן ששור יהפוך למועד לנגיחת אדם, אם כבר בנגיחה הראשונה הרגנו אותו? והגמ' מביאה שמונה תירוצים של אמוראים:

(1) **רבה** אמר ש(אמדוהו לשלושה בני אדם) כלומר, הוא רדף אחרי שלושה בני"א ומעריכים שאם הם לא היו בורחים הוא היה הורג אותם.

(2) **רב אשי** אמר שאומדנא לא נחשבת, ולכן מדובר שהוא סיכן שלושה בני"א, כלומר הוא פגע בשניים והם לא מתו עד שהוא פגע גם בשלישי, ובבת אחת הפך מועד.

(3) **רב זביד** אמר שהוא הרג שלוש בהמות, והגמ' מקשה שמועד לבהמה לא אמור להיות מועד לאדם כפי שלמדנו.

(4) לכן **רב שימי** תירץ שהוא הרג שלושה גויים, אבל גם על זה מקשים שזה לא הופך אותו מועד ליהודים.

(5) לכן **ר"ל** תירץ שהוא הרג שלושה בני"א שהיו (טריפה), הם פצועים ועומדים למות, ולכן לא הורגים את השור כי הוא הרג אדם שנחשב מת. אבל הגמ' מקשה שמועד לטריפות לא נחשב מועד לאנשים בריאים ושלמים.

(6) לכן **רב פפא** תירץ שכל פעם שהשור הרג הוא ברח לאגם, (וככה הגענו לשלוש פעמים).

(7) **רב אחא בריה דרב איקא** תירץ כגון {שהוזמו זוממי זוממין}, כלומר לא קיבלנו את העדות על שתי הנגיחות הראשונות, כי העדים שלהם הוזמו. וביחד עם הנגיחה השלישית הזימו את העדים המזימים, ובבת אחת התקבלו שלושת העדויות.

הגמ' מקשה שהעדאה כזו מתאימה ללייעודי תורא אבל לא ללייעודי גברא {כלומר, אם מטרת העדות היא לגלות שהשור נגחן אז הוא אכן נגח ג"פ, אבל אם המטרה היא לתת הזדמנות לבעלים שישמור על השור, כאן לא היתה לו אפשרות כזו כי העדויות התקבלו בבת אחת. והגמ' מתרצת שהעדים אומרים שהבעלים היה ליד השור בזמן הנגיחות ולכן השור מועד.

(8) **רבינא** תירץ שהעדים העידו ששור של הבעלים נגח אבל הם לא ידעו לזהות את השור הספציפי, ולכן לא הרגו את השור בנגיחות הראשונות. ואמנם הבעלים לא יכל לשמור על השור כי הוא לא ידע על איזה שור מדובר, אבל הוא היה צריך לשמור על כל העדר.

2. השור של אביתר נגח ונגזר דינו לסקילה, האם מותר לאביתר לעשות שטיח מהעור של השור?

הגמ' מביאה ברייתא ודיון שראינו במסכת קידושין. הברייתא דנה באיסור הנאה בשור הנסקל.

הברייתא מקשה מדוע אמרה התורה 'לא יאכל את בשרו' על השור הנסקל, הרי הוא נבילה וממילא אסור באכילה. הגמ' לומדת מכאן דין, ששור שנגמר דינו בבי"ד לסקילה. אם לפני שסקלו אותו שחטו אותו, הוא אסור באכילה.

את איסור ההנאה לומדת הגמ' מהמשך הפסוק 'ובעל השור נקי', כלומר נקי מנכסיו לגמרי.

הגמ' שואלת אולי כוונת הפסוק 'לא יאכל את בשרו' ללמד ששור שסקלו אותו הוא אסור בהנאה ולא מדובר ששחטו אותו? כמו שלמד ר' אבהו בשם ר' אלעזר שכל מקום

שנאמר בתורה 'לא יאכל' זה כולל גם איסור הנאה, (מכך שהפסוק לעניין איסור אכילה נבילה היה צריך להתיר בפירוש למכרה לגוי, אחרת היינו לומדים שהיא אסורה בהנאה).

הגמ' מתרצת שדברי ר' אבהו נכונים כשלומדים את איסור האכילה וההנאה מהמילים 'לא יאכל' אבל אצלינו למדנו את האיסור לאכול מכך שהשור הוא נבילה. ואצלינו הפסוק היה צריך לומר 'לא יהנה', או לחילופין המילים 'את בשרו' מיותרות. ולכן למדנו שגם שור שנגמר דינו לסקילה ונשחט כמו בשר רגיל, הוא אסור באכילה ובהנאה.

מר זוטרא הקשה אולי האיסור על שור שנשחט הוא דווקא אם שחט באבן צור, שזה דומה לסקילה, אבל אם שחט את השור הנידון לסקילה בסכין השור מותר באכילה? הגמ' מתרצת שאין סיבה לחלק בין צור לסכין משום שהתורה לא חילקה ולא הזכירה בשום מקום שצריך לשחוט דוקא בסכין (באבן או בקנה).

במסקנת הברייתא למדנו איסור אכילה והנאה לשור כבר כשנגמר דינו לסקילה כרבי אבהו, וק"ו שהאיסור לא יורד ממנו אם הוא נסקל, אם כך שואלת הגמ' מה בא ללמד הפסוק 'ובעל השור נקי' שחשבנו בתחילת הברייתא שהוא מלמד איסור הנאה?

הגמ' מתרצת שלומדים מכך שאסור להנות גם מהעור של השור. והתנאים הנוספים (רבי אליעזר ורבי יוסי ורבי עקיבא) שבהמשך הסוגיה דורשים מהפסוק 'ובעל השור נקי' דרשות אחרות, הם לומדים איסור הנאה מהעור מהמילה המיותרת 'את בשרו', שהכוונה מה שטפל לבשרו שזה העור. והתנא של הברייתא שלנו לא דורש את המילה 'את' כמו שמעון או נחמיה העמסוני שפרש מדרישת המילה 'את' בכל התורה, כשהוא לא הצליח להבין מה ניתן לרבות איתה בפסוק 'את ד' אלוקיך תירא'.

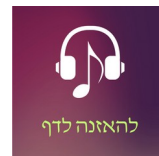
3. השור של פנחס התכוון להרוג את הפרה של אבי, אבל הוא הרג בטעות את אבי, האם הוא נסקל?

הגמ' מביאה שתי ברייתות שבהן דין ודברים בין רבי אליעזר ורבי עקיבא, על הלימוד של רבי אליעזר מהפסוק 'ובעל השור נקי' ששור תם שנגח לא משלם חצי כופר, בניגוד לתשלום חצי על נזק.

רבי עקיבא מקשה על רבי אליעזר שהרי השור שהרג נסקל ואסור בהנאה, ושור תם משלם רק מגופו, אם כך אין אפשרות בכל מקרה לשלם חצי כופר מגופו שאסור בהנאה?

בשתי הברייתות רבי אליעזר ענה לרבי עקיבא תשובות שונות, (1) בברייתא הראשונה ר"א אמר, 'כך אני בעיניך שדיני בזה שחייב מיתה?', כלומר, ר"א דיבר במצב שהשור לא נסקל, כגון שיש רק עד אחד שהוא נגח או שהבעלים מודה, אבל אין שני עדים. ור"א סובר שכופר הוא כפרא ולא קנס, ולכן גם אם הבעלים מודה הוא עדיין חייב חצי כופר, לולא הפסוק 'ובעל השור נקי'.

(2) בברייתא השניה ר"א ענה לר"ע, שהשור לא נהרג משום שמדובר שהוא התכוון להרוג בהמה והרג אדם, או להרוג מצרי והרג ישראל, וכדומה. והגמ' תלמד בדף מ"ד שהשור לא נסקל במקרים האלו.

הגמ' מבינה שהתשובה של ר"א בברייתא השניה היא יותר חזקה משום שכשיש רק עד אחד או הודאת בעלים אפילו שור מועד לא נסקל ולא משלם כופר וברור ששור תם לא ישלם חצי.

ולכן הגמ' שואלת איזה תשובה השיב ר"א לר"ע קודם, את החזקה או החלשה, ונחלקו בזה אמוראים בשם רבא והביאו משל לדבריהם מדייג שדג דגים גדולים וקטנים, האם כשהוא דג גדולים ואח"כ קטנים, הוא שומר גם את הקטנים. או משל על דייג שדג דגים קטנים קודם וכשמצא את הגדולים זרק את הקטנים.